

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา หลักการและเหตุผล

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ น้ำตามสภาพธรรมชาติที่ประชาชนทุกท้องถิ่นอาศัยใช้ ได้แก่ น้ำในบรรยากาศ (ฝน) น้ำผิวดิน และน้ำบาดาล นับเป็นผลผลิตจากธรรมชาติที่เราไม่สามารถผลิตเพิ่มขึ้นมา หรือลดปริมาณที่มีอยู่ในธรรมชาติได้เองตามต้องการ บางปีอาจเกิดฝนแล้งเป็นเหตุให้น้ำในแม่น้ำลำธารมีน้อย จนไม่สามารถแบ่งปันได้ทั่วถึง หรือบางปีฝนตกชุกต่อเนื่องจนเกิดความเสียหายเนื่องจากน้ำท่วมทรัพย์สินและพื้นที่ชุมชน ตลอดจนการมีน้ำเสียหรือมลพิษทางน้ำเกิดขึ้นในหลายท้องถิ่นตามมาอีกด้วย นับเป็นวิกฤตการณ์เกี่ยวกับน้ำ ซึ่งปัจจุบันนี้เกิดขึ้นอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆ ทุกภาคของประเทศไทยในสภาพค่อนข้างใกล้เคียงกันแทบทุกปี(ปราโมทย์ ไม้มักัด, 2557)ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำเป็นปัญหาใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม ทำให้น้ำไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค ภัยน้ำหลาก ที่เกิดจากมีน้ำปริมาณมากเกินไป ระบายออกไปไม่ทัน เกิดสลับกันไปมาเป็นประจำทุกปีระหว่างเมื่อไม่ถึงฤดูฝนเกิดภัยแล้ง และเมื่อเข้าสู่ฤดูฝนเกิดน้ำหลาก ปัจจุบันปัญหานี้ยังทวีความรุนแรงจนรัฐบาลชุดปัจจุบันต้องประกาศออกมาเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งขณะนี้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีการจัดทำแผนแม่บทเพื่อจัดการและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและต้นแบบจากทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำ จากการข้อมูลตำบลบ้านสิงห์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์เป็น 1 ใน 14 ตำบลของอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอนางรอง ทางทิศเหนือประมาณ 12 กิโลเมตรสภาพทั่วไปของตำบลบ้านสิงห์พื้นที่เป็นที่ราบลาดลงไปทางทิศตะวันออกโดยมีลำน้ำมาศและลำห้วยน้อยไหลผ่าน พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนาแบบอาศัยน้ำฝน ส่วนพื้นที่ป่าไม้ในปัจจุบันมีเหลืออยู่เพียงเล็กน้อยจะประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ เพราะมีแหล่งกักเก็บน้ำไม่เพียงพอการวิเคราะห์ช่วงฤดูเพาะปลูกพืชที่เหมาะสมของตำบลบ้านสิงห์ช่วงเวลาที่ไม้เหมาะสมต่อการเพาะปลูกซึ่งมีปริมาณน้ำฝนและการกระจายน้อยหรือไม่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของพืช จะอยู่ในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายนถึงปลายเดือนมีนาคมของทุกปี ในช่วงเวลาดังกล่าวได้รับน้ำชลประทานช่วยก็สามารถปลูกพืชฤดูแล้งได้จากการพูดคุยกับตัวแทนทางชุมชนและเจ้าหน้าที่ อบต.บ้านสิงห์ พบปัญหาหนึ่งที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน นั่นก็คือปัญหาการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ยังไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการน้ำอย่างชัดเจน ยังไม่มีรูปแบบการนำแหล่งน้ำธรรมชาติไปให้ถึงคนที่ยังไม่ได้ประโยชน์ และทำประโยชน์อื่น ๆ ภายในชุมชน ดังนั้น ทางชุมชนและทีมวิจัยจึงต้องการศึกษาแก้ไขปัญหานี้เพื่อหารูปแบบการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้ง ตำบลบ้านสิงห์อำเภอนางรอง จังหวัด

บุรีรัมย์ที่เหมาะสมและต้องการนำน้ำมาปลูกพืชนอกฤดูกาลทำนาเพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

กรอบแนวคิด

(Problem)

1. ยังไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการน้ำอย่างชัดเจน ส่วนมากรอการพึ่งพาจากภาครัฐ
2. ยังไม่มีรูปแบบการนำแหล่งน้ำธรรมชาติไปให้ถึงคนที่ยังไม่ได้ประโยชน์
3. ต้องการนำน้ำจากแหล่งน้ำชุมชนมาปลูกพืชหรือทำประโยชน์นอกฤดูกาลทำนาเพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น
4. สิ้นเปลืองพลังงานและเงินในการนำน้ำมาปลูกพืชนอกฤดูกาลทำนาเช่น สูบน้ำใช้เครื่องยนต์คูโบต้า, ปั๊มน้ำบาดาล

(Process)

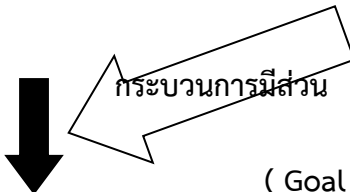
1. ทารูปแบบการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้งตำบลบ้านสิงห์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
2. หาแนวทางการปฏิบัติร่วมกันที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้งตำบลบ้านสิงห์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

(Output)

1. ชุมชนเกิดคณะทำงานในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนอย่างน้อย 1 กลุ่ม
2. ชุมชนได้รูปแบบการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้งของชุมชนตำบลบ้านสิงห์อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
3. ชุมชนได้แนวทางการปฏิบัติร่วมกันที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้ง อย่างน้อย 1 แนวทาง

(Goal)

1. ได้ชุมชนต้นแบบในการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้งอย่างมีส่วนร่วม
2. ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการลดรายจ่ายลดการใช้พลังงานลง เช่น พลังงานน้ำมัน พลังงานไฟฟ้า เป็นต้น
3. อบต. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เสนอเป็นนโยบายเชิงสาธารณะของหน่วยงานได้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อหารูปแบบการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้ง ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อหาแนวทางการปฏิบัติร่วมกันที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้ง ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

นิยามศัพท์

รูปแบบ หมายถึงลักษณะที่กำหนดขึ้นเป็นหลัก หรือแนวทางมาตรฐานซึ่งยอมรับ และใช้กันทั่วไป

การบริหารจัดการน้ำ หมายถึง กระบวนการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนา การใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

แหล่งน้ำผิวดิน หมายถึง แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ที่อยู่บนบนผืนแผ่นดิน

ฤดูแล้ง หมายถึงเป็นฤดูในเขตร้อน เป็นช่วงที่มีอากาศแห้งและมีฝนตกน้อยฤดูแล้งประกอบด้วยฤดูร้อนและฤดูหนาว

การเกษตร หมายถึงการเพาะปลูกพืช เช่น การทำนา การทำสวนผลไม้ การทำไร่ การปลูกพืชแบบใช้ดิน, ไม่ใช้ดิน เป็นต้น

กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน

ชุมชนบ้านหนองโคลน หมู่ 11 ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 20 ครัวเรือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนเกิดคณะทำงานในการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้ง ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ อย่างน้อย 1 กลุ่ม
2. ชุมชนได้รูปแบบการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้ง ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
3. ชุมชนได้แนวทางการปฏิบัติร่วมกันที่เหมาะสมในรูปแบบการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้งตำบลบ้านสิงห์ อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างน้อย 1 แนวทาง